

**CRNA GORA
MINISTARSTVO PROSVJETE I SPORTA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO**

Predmetni program

GEOGRAFIJA

I ili II razred trogodišnje srednje stručne škole

**Podgorica,
2011.**

Predmetni program **GEOGRAFIJA** za I ili II razred trogodišnje srednje stručne škole uradila je Komisija u sljedećem sastavu:

Nikola Dukaj, predsjednik
Dragan Miranović, članica
Dragoje Đokić, član

Nacionalni savjet za obrazovanje je na sedmoj sjednici održanoj 31. 08. 2011.godine donio predmetni program **GEOGRAFIJA** za I ili II razred trogodišnje srednje stručne škole.

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA I PREDMETNOG PROGRAMA

GEOGRAFIJA

2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA

a) Položaj, priroda i namjena predmetnog programa

Geografija predstavlja sintezu i sponu između prirodnih i društvenih nauka jer je njen predmet proučavanja odnos čovjeka i prirode, tj. istraživanje odnosa prirodno-geografskih i društveno-geografskih elemenata u prostoru.

Geografsko znanje je potrebno mladom čovjeku da bi razumio događaje u savremenom svijetu.

Tehnološki razvoj, informatička revolucija, te proces globalizacije utiču na život ljudi. Iako, s jedne strane ljudi postaju sve sličniji (odijevanje, način ishrane i sl.) istovremeno, zahvaljujući sve većoj dostupnosti informacija, bivamo sve svjesniji razlika među nama, među civilizacijama i kulturama. Te razlike su pravo bogatstvo ali mogu biti i izvor sukoba. Ako nam je cilj izbjegavanje sukoba i očuvanje kulturne raznolikosti, neophodno nam je znanje o svijetu, ali i državi u kojoj živimo. Upravo u tome je značaj geografije, jer ona nije puko poznavanje položaja neke države na karti, već podrazumijeva odnos čovjeka i prostora, te poznavanje okoline, društva, historije, kulture i religije.

Savremena geografija je nauka koja prostor istražuje upravo kao sistem: upoznaje elemente (npr. reljef, klimu, stanovništvo, grad) ali je naglasak na razumijevanju interakcija (odnosa) među tim elementima i procesima koji iz njih slijede. Primjena geografskih informacijskih sistema danas je prisutna u gotovo svim područjima ljudske djelatnosti.

Geografija počinje pitanjima Gdje ...? Kada ...? Kako ...? Ali možda je važnije pitanje koje slijedi: Zašto? To su pitanja koja učenike/ce podstiču na razmišljanje. To je početak učenja i izvor znanja. Ali geografija se ne zaustavlja na tim pitanjima: gdje je nešto i zašto je to tamo, nego pokušava odredjene pojave uporediti sa sličnim pojavama u drugom prostoru. Zatim pokušava utvrditi posljedice, kao i predvidjeti šta će se desiti u budućnosti sa određenom pojavom ili prostorom.

Ova pitanja podstiču radoznalost učenika/ca, ali razvijaju i intelektualne sposobnosti, posebno uočavanja uzročno-posljedičnih veza.

Geografija je obavezan predmet u prvom ili drugom razredu srednjih stručnih škola III stepena. Učenici/e će izučavati sadržaj vezan za teme iz nacionalne geografije. Kroz nastavu nacionalne geografije učenici/e razvijaju pozitivna osjećanja prema domovini, osjećaj pripadnosti narodu i državi, te odgovornost prema prirodi i društvenim dobrima i aktivnostima.

b) Broj časova po godinama obrazovanja i programski sadržaj

Geografija se u srednjim stručnim školama III stepena izučava u I ili II razredu sa godišnjim fondom od 35 časova, a nedjeljnim 1 čas.

Program je planiran za 28 sedmica dok je 7 sedmica namijenjeno planiranju programa škole odnosno lokalne zajednice koji može poslužiti za produbljivanje sadržaja iz obaveznog dijela programa ili uvođenja nekih novih sadržaja po potrebi lokalne zajednice i škole.

Red. broj	Tema	Orientacioni broj časova
1.	I Položaj, veličina, granice i državno uređenje Crne Gore	2
2.	II Reljef Crne Gore	4
3.	III Klima Crne Gore	4
4.	IV Vode	4
5.	V Biljni i životinjski svijet, zemljište i nacionalni parkovi	4
6.	VI Stanovništvo i naselja	3
7.	VII Privreda	3
8.	VIII Regionalni pregled	4
9.	UKUPNO	28

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Cilj učenja geografije je da učenici/e:

- shvate ulogu i značaj geografije u sistemu nauka, kao i odnos geografije i srodnih nauka;
- usvoje nova i prošire stečena znanja o prirodno-geografskim i društveno-geografskim procesima i pojavama na lokalnoj, regionalnoj i njihovom međusobnom uticaju;
- razumiju najvažnije geografske pojave i procese kroz njihove karakteristične primjere i uzročno-posljedične veze;
- znaju ključne probleme koji sve više zaokupljaju savremeno čovječanstvo (ugroženost životne sredine, sirovina i energije, sve veća nestašica vode);
- upoznaju geografske osobenosti svoje domovine i razviju pozitivna osjećanja i odgovoran odnos prema njenim prirodnim i kulturnim vrijednostima;
- razvijaju sposobnost za samostalno obrazovanje uz pomoć različitih izvora znanja;
- osposobe se da koriste geografsku kartu i atlas na papiru, Internetu ili CD-ROM-u, naviknu se upotrebljavati ih u svakodnevnom životu;

- vaspitavaju se u duhu tolerancije i poštovanja drugih ljudi bez obzira na civilizacijske i kulturne različitosti;
- razvijaju odgovoran odnos prema sebi, drugim ljudima i okruženju (shvate da sve što činimo ima uticaja na druge ljude);
- osposobe se za samostalno učenje i pronalaženje informacija;
- osposobe se da samostalno koriste metode i tehnike u istraživanju određenog problema;
- razvijaju logičko mišljenje i sposobnost uočavanja urzočno posljedičnih veza;
- razvijaju stavove o preventivi, zaštiti i unapredjenju životne sredine;
- razvijaju zanimanje za praćenje geografskih pojava u lokalnoj sredini i permanentnim geografskim obrazovanjem.

4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Obavezni sadržaji

Tema: I Položaj, veličina, granice i državno uređenje Crne Gore

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upoređuje geografski položaj u odnosu na druge evropske zemlje, – razumije osnovne odlike geografskog položaja, – uočava kopnene granice Crne Gore, – objašnjava državno uređenje Crne Gore, – razumije kontinuitet teritorije Crne Gore u različitim istorijskim razdobljima, – zna različite nazive za prostor Crne Gore u prošlosti, – objašnjava položaj Crne Gore u državnim tvorevinama u čijem se sastavu nalazila u XX i početkom XXI vijeka. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ograničavaju geografski prostor Crne Gore na karti Evrope, - diskutuju o veličini i granicama i daju mišljenja, - rade karte Crne Gore iz različitih vremenskih perioda, - rade seminarske radove na temu Prostor Crne Gore u prošlosti, - upoređuju teritoriju Crne Gore nekada i sad i pronalaze veze. 	<ul style="list-style-type: none"> - Geografski položaj - Granica - Mediteran - Jugoistočna Evropa - Dinaridi - Ustav - Duklja - Zeta - Berlinski kongres - Kraljevina SHS/Jugoslavija - SFRJ - SRJ - Državna zajednica Srbija I Crna Gora - Referendum 	<p>Geografija Osnovna škola.</p> <p>Istorija Formiranje teritorije kroz prošlost; Značaj Berlinskog kongresa; Stvaranje zajedničke države Kraljevine SHS; Položaj Crne Gore u Kraljevini Jugoslaviji; Karakteristike društveno-ekonomskog položaja Crne Gore; Proces dezintegracije; Jugoslovenske zajednice i nastanak novih država.</p>

Tema: II RELJEF CRNE GORE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizira karakteristike reljefa crnogorskog primorja, - zna pojmove krša (krasa) i oblika krškog reljefa, - opisuje i objašnjava reljefne karakteristike zaravni dubokog krša, - upoređuje karakteristike Zetske, Bjelopavličke ravnice i Nikšićkog polja, kao oblasti udoline središnje Crne Gore, - zna planine, planinske površi i kanjone oblasti visokih planina, - analizira osobine reljefa sjeveroistočne Crne Gore, - upoređuje glavne reljefne cjeline Crne Gore. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rade reljef Crne Gore u određenom materijalu, - identifikuju na karti krške oblasti na prostoru Crne Gore, - daju mišljenje o oblicima krškog reljefa, - diskutuju o reljefnim osobnostima crnogorskog primorja, - koristeći kartu upoređuju reljefne karakteristike središnje Crne Gore i oblast visokih planina, - rade seminarski rad na temu Crnogorska planina, - prepoznaju na karti reljefnu oblast sjeveroistočna Crna Gora, - identifikuju oblasti koje zahvaljujući reljefu imaju mogućnost turističke ili poljoprivredne valorizacije. 	<ul style="list-style-type: none"> - Geološki sastav - Reljefne oblasti - Jadranska oblast - Krš - Zaravan dubokog krša - Središnja udolina Crne Gore - Planinska oblast - Kanjon - Visoravni - Sjeveroistočna Crna Gora - Kotlina - Kompozitna dolina 	<p>Biologija Ekosistem; Životne oblasti; Zaštita prirode; Ekološki problemi u životnoj sredini.</p> <p>Geografija Osnovna škola.</p>

Tema: III KLIMA CRNE GORE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	
Učenik/ca treba da: <ul style="list-style-type: none">- uočava klimatske faktore koji utiču na klimu pojedinih krajeva Crne Gore,- razlikuje temperaturne oblasti i zna njihove osnovne karakteristike,- povezuje uticaj različitih klimatskih elemenata na specifičnosti klime u Crnoj Gori,- analizira klimatske promjene i povećanje zagađenosti vazduha.	Učenici/e: <ul style="list-style-type: none">- posjećuju meteorološke stanice i upoznaju se sa načinom rada i mjernim instrumentima,- rade tematske karte i grafikone temperature I padavina,- istražuju značaj pojedinih klimatskih faktora na klimu Crne Gore,- pronalaze veze između privrednih djelatnosti I klime u pojedinim djelovima Crne Gore,- - identifikuju konkretne primjere povećanja zagađenosti vazduha.	<ul style="list-style-type: none">- Klimatski faktori- Klimatski elementi- Klimatski tipovi- Zagađenost vazduha	Geografija Osnovna škola.

Tema: IV VODE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
Učenik/ca treba da: <ul style="list-style-type: none">- upoređuje karakteristike podzemnih voda, vrela i izvora i mineralnih voda,- zna glavne osobine crnogorskih rijeka,- uočava mogućnosti valorizacije naših rijeka,- analizira glavne karakteristike Skadarskog jezera i planinskih jezera,- objašnjava fizičke i hemijske osobine voda Jadranskog mora,- uočava negativne uticaje zagađenja voda na životnu sredinu.	Učenici/e: <ul style="list-style-type: none">- pronalaze veze između podzemnih voda i izvora i vrela,- rade tematske karte rijeka i jezera,- diskutuju o mogućnostima i problemima u valorizaciji rijeka i jezera,- daju mišljenje o značaju Jadranskog mora za privredni razvoj,- identifikuju slučajeve zagađenja voda i diskutuju o mjerama zaštite,- daju mišljenje o količini pijaće vode, značaju ove vode i upoređuju sa drugim zemljama,- rade seminarski rad Uticaj klime i reljefa na bogatstvo voda.	<ul style="list-style-type: none">- Podzemne vode, vrela, izvori, vrulje, oka, gorske oči, Skadarsko jezer, Jadransko more.	Geografija, Osnovna škola.

Tema: V BILJNI I ŽIVOTINJSKI SVIJET, ZEMLJIŠTE I NACIONALNI PARKOVI

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumije specifičnosti biljnog i životinjskog svijeta, - zna horizontalni i vertikalni raspored biljnog i životinjskog svijeta, - nabraja i objašnjava vrste zemljišta, - zna nacionalne parkove i opisuje njihove prostore. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - istražuju povezanost biljnog i životinjskog svijeta sa prirodnim odlikama našeg prostora, - diskutuju o uticaju tipova tla na poljoprivrednu proizvodnju, - posmatraju filmove o nacionalnim parkovima i daju mišljenje o njihovom značaju, - rade seminarski rad na temu Jedan naš nacionalni park. 	<ul style="list-style-type: none"> - Biljni svijet - Životinjski svijet - Zonalni raspored - Vrste tla - Nacionalni park 	<p>Biologija</p>

Tema: VI STANOVNIŠTVO I NASELJA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizira kretanje broja stanovnika u Crnoj Gori, - objašnjava gustinu naseljenosti, - objašnjava prirodni pad i porast stanovništva, - analizira strukture stanovništva, - zna uzroke i vrste migracija, - razlikuje vrste, funkcije i tipove naselja. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obrazlažu analizom statističkih podataka, grafikona, dijagrama kretanje broja stanovnika u Crnoj Gori i izvode odgovarajuće zaključke, - lociraju na karti prostore guste i rijetke naseljenosti, određuju razloge različite naseljenosti, - na primjerima izračunavaju gustinu naseljenosti i prirodni priraštaj, - diskutuju na temu: Migracije nekad i sad, - na osnovu filma, fotografija, klasifikuju naselja zaključuju o funkcijama i tipovima naselja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Demografija - Gustina naseljenosti - Prirodni priraštaj - Elementi i struktura stanovništva - Migracije, iseljavanje, useljavanje - Naselja - Migracije - Selo - Grad 	<p>Ekologija Ekološki problemi u životnoj sredini; Pojam demografske eksplozije.</p> <p>Sociologija Tipovi naselja; Razvoj i promjene društva.</p>

Tema: VII PRIVREDA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizira privredne potencijale (poljoprivredne, energetske, rudne, ...) - uočava mogućnost proizvodnje zdrave hrane i robne marke, - razlikuje vrste, raspored i položaj industrijskih objekata, - vrednuje turističke motive i procjenjuje mogućnost turističkog razvoja, - zna vrste saobraćaja, pravce i veze sa susjedima, - zna najvažnije obrazovne, naučne i kulturne institucije, - zna najvažnije kulturno-istorijske spomenike. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - posmatraju film o privrednim potencijalima Crne Gore, - na konkretnom primjeru daju mišljenje o proizvodnji zdrave hrane, - obrazlažu važnost turizma u privredi Crne, - izradjuju turističke karte, turističke vodiče, - na konkretnim primjerima daju mišljenje o prednostima i nedostacima saobraćajne mreže, - sakupljaju, odabiraju različiti materijal (tekstovni i slikovni) temu: Kulturno-istorijskih spomenika Crne Gore. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urbanizacija - Kulturno-istorijski spomenici - Prirodni resursi - Zdrava hrana - Robna marka - Privredne djelatnosti 	<p>Geografija Osnovna škola.</p>

Tema: VIII REGIONALNI PREGLED

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna regije Crne Gore, - analizira prirodne i društveno-ekonomske osobine Crnogorskog primorja, - analizira prirodne i društveno-ekonomske osobenosti Središnje Crne Gore, - analizira prirodne i društveno-ekonomske specifičnosti Sjeverne Crne Gore. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koristeći prethodna znanja analiziraju podjelu Crne Gore na geografske regije, - pomoću karte objašnjavaju prirodne karakteristike crnogorskih regija, - posmatraju i komentarišu odgovarajuće TV i video zapise vezane za regione Crne Gore, - na osnovu grafikona upoređuju raspored stanovništva u regijama, - upoređuju ekonomiju crnogorskih regija. 	<ul style="list-style-type: none"> - Crnogorsko primorje (Jadranska oblast) - Srednja Crna Gora - Sjeverna Crna Gora (Planinska oblast) - Zaštita prirode 	<p>Geografija Osnovna škola.</p>

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Nastava geografije omogućava kombinaciju tradicionalnih i savremenih načina podučavanja sa akcentom na aktivnom učešću učenika/ca u procesu učenja. Aktivnosti učenika/ca, predložene u tabelama, su samo smjernica i predstavljaju jedan od mogućih načina kojima se mogu dostići ciljevi učenja. Nastavnik/ca ima autonomiju u planiranju nastave, određivanju broja i tipova časova, izboru nastavnih metoda, oblika rada, sredstava i aktivnosti za svaku nastavnu temu.

Primjena raznovrsnih metoda i oblika rada učiniće nastavu geografije zanimljivijom i intelektualno podsticajnijom. Učenje mora imati smisla za učenika/cu. Zato, umjesto insistiranja na zapamćivanju činjenica, kod učenika/ca treba razvijati sposobnosti za samostalno korišćenje različitog vizuelnog i statističkog materijala. Dakle, učenike/ce treba motivisati da koriste različite izvore znanja, da povezuju sopstvena iskustva i školsko znanje, da samostalno istražuju i uče.

Da bi nastava geografije bila savremenija i lakša, a da se pri tome sadrži visok nivo postignuća, umjesto faktografije, akcent treba staviti na učenje smislenih, međusobno povezanih sadržaja, korisnih za dalje obrazovanje i svakodnevni život.

Da bi se ostvario kvalitet i trajnost stečenih znanja neophodno je ostvariti korelaciju medju različitim nastavnim predmetima. Sama priroda geografije, kao nauke koja predstavlja sintezu i sponu izmedju prirodnih i društvenih nauka, a samim tim podrazumijeva i korišćenje dostignuća drugih nauka, predstavlja idealan model za usvajanje sistema pojmova, što je jedan od osnovnih ciljeva učenja uopšte.

Ne postoji samo jedan model dobrog časa, ali postoje zahtjevi koje treba uvažavati da bi čas bio dobar. Prilikom planiranja časa, nastavnik/ca treba da ima na umu cilj (šta treba postići časom), koji je najbolji način za to i kojim sredstvima raspolaže. Učenici/e treba u najvećoj mjeri da učestvuju u svakoj fazi nastave, treba im dati mogućnost da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima da rade u grupama i istražuju. U cilju dinamične nastave, bolje motivacije i razvijanja sposobnosti saradnje i komunikacije pored grupnog rada potrebno je organizovati i rad u parovima.

Za nastavu geografije postoji obilje audio i vizuelnog materijala (počev od karata, globusa, slajdova, pa do raznovrsnog materijala na Internetu i CD-ROM-u. Uloga nastavnika/ce je da učenike/ce usmjerava da ovaj materijal smisleno koriste. Posebnu pažnju treba posvetiti radu na računaru, prikupljanju određenih podataka i njihovoj prezentaciji.

Učenici/e će dostići više nivoa znanja, ukoliko im se pruži prilika da stečeno znanje primjenjuju u svakodnevnom životu ili da vrednuju značaj određenih pojava i procesa. Jedna od mogućih aktivnosti za podsticanje razvoja kritičkog mišljenja je argumentovana diskusija. U programu geografije ima dosta pogodnih tema, o kojima učenici/e mogu diskutovati na času.

Terenski rad, posjete različitim specijalizovanim institucijama, izleti i ekskurzije, posebno su značajni za usvajanje geografskog znanja. Terensku nastavu potrebno je pripremiti i povezati sa drugim nastavnim predmetima. To su prilike koje omogućavaju učenicima/ama da povežu teorijska znanja sa praktičnim. Terensku nastavu potrebno je pripremiti i povezati sa drugim... Svake školske godine treba planirati najmanje jednu cjelodnevnu tematsku ekskurziju i najmanje dvije kraće terenske vježbe.

6. KORELACIJA MEĐU PREDMETIMA

Korelacije među predmetima su date u tabelama.

7. STANDARDI ZNANJA NA KRAJU CIKLUSA (ISHODI PROGRAMA)

Tema: 1. Položaj, veličina, granice, državno uređenje

Nakon ove teme učenici/e treba da:

- znaju položaj, veličinu i granice Crne Gore,
- znaju državno uređenje Crne Gore,
- znaju formiranje teritorije kroz prošlost.

2. Reljef Crne Gore

Nakon ove teme učenici/e treba da:

- znaju geološki sastav terena,
- znaju uticaj unutrašnjih sila na formiranje i mijenjanje reljefa,
- znaju osnovne tipove reljefa i reljefne oblasti,
- znaju osnovne prirodne karakteristike Planinske oblasti, Jadranske oblasti, Središnje udoline, Zaravni dubokog krša, Sjeveroistočne Crne Gore, međusobno ih upoređuju.

3. Klima Crne Gore

Nakon ove teme učenici/e treba da:

- znaju faktore koji utiču na klimu,
- znaju klimatske elemente,
- znaju klimatske tipove i mogu vrednovati njihov uticaj na život ljudi i privredjivanje.

4. Vode

Nakon ove teme učenici/e treba da:

- znaju faktore koji utiču na bogatstvo voda,
- znaju objasniti značaj izvora i podzemnih voda,
- znaju objasniti vrste, nastanak i značaj jezera,
- znaju fizičke, hemijske osobine i značaj Jandranskog mora.

5. Biljni i životinjski svijet, zemljište i nacionalni parkovi

Nakon ove teme učenici/e treba da:

- znaju karakteristike biljnog i životinjskog svijeta,
- znaju zonalni raspored biljnog svijeta,
- znaju tipove tla i mogu procijeniti njihov uticaj na proizvodnju,
- znaju zaštićene lokalitete,
- znaju objasniti pojam ekološke države,
- znaju da navedu koji su nacionalni parkovi i njihove karakteristike.

6. Stanovništvo i naselja

Nakon ove teme učenici/e treba da:

- znaju analizirati osnovne demografske odlike (elemente, struktura stanovništva),
- znaju vrste i karakteristike migracija,
- znaju vrste, funkcije i tipove naselja,
- znaju karakteristike urbanih cjelina.

7. Privreda

Nakon ove teme učenici/e treba da:

- znaju privredne potencijale (poljoprivredne, energetske, rudne, turističke ...)
- znaju mogućnosti za proizvodnju zdrave hrane i robne marke,
- znaju vrste, raspored i položaj industrijskih objekata,
- znaju turističke motive i mogu procijeniti mogućnost turističkog razvoja,
- znaju vrste saobraćaja, važnije pravce i veze sa susjedima,

- znaju najvažnije obrazovne, naučne i kulturne institucije,
- znaju najvažnije kulturno-istorijske spomenike.

8. Regionalni pregled

Nakon ove teme učenici/e treba da:

- znaju regije Crne Gore,
- analiziraju prirodne i društveno-ekonomske osobine crnogorskog primorja,
- analiziraju prirodne i društveno-ekonomske osobenosti Središnje Crne Gore,
- analiziraju prirodne i društveno-ekonomske specifičnosti Sjeverne Crne Gore.

8. NAČINI PROVJERAVANJA ZNANJA I OCJENJIVANJE UČENIKA/CA

Veliki značaj školskog ocjenjivanja i obilje kontraverzi koje ga prate ukazuju na veliku odgovornost (pored ekspertskih institucija) onih koji u školi odlučuju o ocjenjivanju i sprovode ocjenjivanje. Ocjenjivanje nastavnika/cu kao osobu i kao stručnjaka/inju dovodi u najneposredniji kontakt sa svakim/om učenikom/com. Zato je veoma važna uloga nastavnika/ce kao procjenjivača, evaluatora u nastavnom procesu, a ona, između ostalog, obuhvata:

- ocjenjivanje i sve vrste intervencija koje daju povratnu informaciju o uspješnosti procesa učenja;
- primjenu različitih oblika ocjenjivanja i provjeravanja znanja;
- sve vrste verbalnih i neverbalnih odobravanja ili neodobravanja učeničkog rada od strane nastavnika/ce;
- analiziranje individualnog postignuća učenika/ca u odnosu na njegove sposobnosti, radne navike, motivaciju .

Od načina nastavnikovog/činog vrednovanja znanja zavisi hoće li znanje ostati na nivou reprodukcije ili će učenici/e učiti sa razumijevanjem i nastojati da stečeno znanje primjenjuju.

Ukoliko nastavnik/ca dobro postavi tri osnovne pedagoške funkcije ocjenjivanja: informativnu, evaluativnu i instruktivnu, razvije se još dvije veoma važne psihološke funkcije: motivaciona i razvojna. Dakle, ocjenjivanje ne smije da se vezuje samo za utvrđivanje konačnih ocjena, nego se više koristi kao sredstvo praćenja toka nastavnog procesa. Ocjenjivanje treba bazirati na definisanim standardima znanja.

Provjeravanje i ocjenjivanje znanja treba da se sprovodi usmeno i pismeno. S obzirom na to da oba oblika ocjenjivanja imaju određene prednosti i nedostatke, najbolja je njihova kombinacija. Kada je riječ o pismenoj provjeri, najbolje je koristiti testove znanja, koji obuhvataju sve niove zahtjevnosti. Uz to, prilikom praćenja i ocjenjivanja učeničkog rada, treba uzeti u obzir ocjene zadataka, vježbi, izlaganja seminarских radova, zbirki, produkata aktivnosti na času ili terenskom radu ...

Prilikom provjere znanja, učenicima/ama treba omogućiti da koriste ona pomagala (različite vrste karata, grafičke prikaze itd.) pomoću kojih će pokazati svoje znanje. Samo uz krajnju promišljenost i sa aspekta funkcionalne vrijednosti, prilikom ocjenjivanja mogu se koristiti nijeme karte.

9. RESURSI ZA REALIZACIJU PROGRAMA

a. Uslovi za realizaciju programa

Za kvalitetno i efikasno izvodjenje nastave geografije neophodna je posebno specijalizovana geografska učionica. U učionici na raspolaganju moraju biti različiti udžbenici i materijalna sredstva, didaktička pomagala i audio-vizuelna sredstva. Radi upotrebe audio-vizuelnih sredstava učionica treba da ima mogućnost zamračivanja.

Osnovno pomoćno sredstvo u nastavi geografije su karte. Učionica mora imati komplete zidnih karata, i to:

- karte Crne Gore (fizičko-geografske, tematske);
- određene reljefne karte.

Zidne karte moraju imati dimenzije najmanje 100 x 120cm.

Potrebna audio-vizuelna sredstva su:

- grafoskop,
- episkop,
- dijaprojektor,
- televizor sa optimalnom veličinom ekrana,
- DVD,
- video kamera,
- video rikorder,
- fotoaparatus,
- kasetofon,
- kompjuter sa mogućnošću upotrebe disketa i sa priključkom na Internet.

Kabineti bi trebalo da budu opremljeni i sa: različitim modelima, fotografijama, video kasetama, CD - ima sa odgovarajućim filmovima, TV emisijama, čart-tablom, projekcionim

platnom, folijama, makazama, skalpelom, hamer papirom, papirom u boji, stalcima za karte, olovkama u boji ...

U učionici – kabinetu nastavnik/ca treba da ima na raspolaganju odgovarajuću literaturu kao i udžbenike, odgovarajuće priručnike, radne sveske, zbirke zadataka, geografske atlase ... kao i ormare za čuvanje nastavnih sredstava.

Za izvodjenje terenskog rada i ekskurzija potrebna su odgovarajuća pomagala kao što su: termometri za vazduh, vodu i zemljište, barometar, metar-pantljičke, bidoni za vodu, lopata na rasklapanje, štoperice, lakmus papir, kompas, mjerač padavina, mjerač vjetra, topografske karte, kurvimetar, planove kraja gdje se terenski rad izvodi.

b. Okvirni spisak literature i drugih izvora

Preporučena literature za učenike/ce:

- Dragan Miranović : Geografija za srednje stručne škole, Podgorica 2004.
- Grupa autora: Geografski atlas za srednju školu
- Veliki atlas životinja TKPP Evro, Beograd, 1991.
- Enciklopedija znanja, Gdje, Mladicinska knjiga, Ljubljana – Zagreb, 1990.
- Popularna literatura (Časopisi »Gea«, »Zemlja i ljudi«, »National geografic«)
- Ilustrovana enciklopedija, Vasiona, »Zmaj«, Novi Sad, 2001.

Preporučena literatura za nastavnike/ce:

- B. Radojčić: Geografija Crne Gore - prirodna osnova, "Unireks", Nikšić, 1996. godine
- S. Kasalica: Sjeverna Crna Gora, "Unireks", Nikšić, 1998. godine
- R. Bakić, S. Popović, B. Radojčić, M. Burić, S. Kasalica, Z. Ivanović, M. Vukotić: Geografija Crne Gore, "Univerzitetska riječ", Nikšić, 1991. godine
- M. Burić: Geografsko-istorijski atlas Crne Gore, Institut za geografiju, Nikšić, 2002.
- M. Burić: Životne sredine, veličine i jedinice mjere, Medjunarodni institut za ekologiju i zdravlje čovjeka, Podgorica, 1996.
- A. Ivkov: Metodčki priručnik za nastavu geografije, "PMF" - Departman za geografiju, Novi Sad, 2000. godine
- V. Rudić: Metodika nastave geografija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1978. godine
- Enciklopedijski geografski leksikon Jugoslavije, "Svjetlost", Sarajevo, 1990. godine
- P. Kartal, M. Radović: Geografski prostor Crne Gore - Geografija plus, "Unireks", Podgorica, 2002. godine
- Statistički godišnjaci

Napomena:

Nastavnici/e mogu dopuniti literaturu i preporučiti korišćenje drugih izvora u cilju aktuelizacije nastave, zbog novih dostignuća i znanja za potrebe zadovoljenja interesa lokalne zajednice, interesa učenika/ca i interesa socijalnih partnera.

Pojedini udžbenici biće preporučeni od strane Ministarstva prosvjete i nauke.

10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CA I STRUČNIH SARADNIKA/CA

Nastavu geografije u gimnaziji mogu da izvode:

- profesor/profesorka geografije,
- diplomirani geograf,
- profesor/profesorka istorije i geografije.

Pored odgovarajućeg inicijalnog obrazovanja, potrebno je da nastavnik/ca radi na kontinuiranom usavršavanju u cilju sticanja didaktičkih, metodičkih i drugih znanja (simpozijumi, seminari i dr.).

Nov način rada podrazumijeva i niz kompetencija: potrebno je da nastavnik/ca bude dobar organizator (planiranje i izvođenje terenskog rada, vođenje istraživačkih radionica, planiranje tematskih i projekatskih radova itd.).